

15^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ, Ἠθικά Νικομάχεια, Β 6.10-13·16, 1106b18-28· 1106b36-1107a6

Οἷον καὶ φοβηθῆναι καὶ θαρρῆσαι καὶ ἐπιθυμῆσαι καὶ ὀργισθῆναι καὶ ἐλεῆσαι καὶ ὄλως ἡσθῆναι καὶ λυπηθῆναι ἔστι καὶ μᾶλλον καὶ ἥττον, καὶ ἀμφοτέρωθεν οὐκ εὖ· τὸ δ' ὅτε δεῖ καὶ ἐφ' οἷς καὶ πρὸς οὓς καὶ οὗ ἕνεκα καὶ ὡς δεῖ, μέσον τε καὶ ἄριστον, ὅπερ ἔστι τῆς ἀρετῆς. Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τὰς πράξεις ἔστιν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις καὶ τὸ μέσον. Ἡ δ' ἀρετὴ περὶ πάθη καὶ πράξεις ἐστίν, ἐν οἷς ἢ μὲν ὑπερβολὴ ἀμαρτάνεται καὶ ψέγεται καὶ ἢ ἔλλειψις, τὸ δὲ μέσον ἐπαινεῖται καὶ κατορθοῦται· ταῦτα δ' ἄμφω τῆς ἀρετῆς. Μεσότης τις ἄρα ἐστὶν ἡ ἀρετὴ, στοχαστικὴ γε οὖσα τοῦ μέσου. [...]

Ἔστιν ἄρα ἡ ἀρετὴ ἕξις προαιρετικὴ, ἐν μεσότητι οὖσα τῇ πρὸς ἡμᾶς, ὠρισμένη λόγῳ καὶ ᾧ ἂν ὁ φρόνιμος ὀρίσειεν. Μεσότης δὲ δύο κακιῶν, τῆς μὲν καθ' ὑπερβολὴν τῆς δὲ κατ' ἔλλειψιν· καὶ ἔτι τῷ τὰς μὲν ἐλλείπειν τὰς δ' ὑπερβάλλειν τοῦ δέοντος ἕν τε τοῖς πάθεσι καὶ ἐν ταῖς πράξεσι, τὴν δ' ἀρετὴν τὸ μέσον καὶ εὐρίσκειν καὶ αἰρεῖσθαι.

A. Να ελέγξετε την ορθότητα των παρακάτω φράσεων σύμφωνα με το νόημα του κειμένου.

1. Ο Αριστοτέλης παρουσιάζει μόνο τα παραδείγματα θετικών συναισθημάτων που οι άνθρωποι νιώθουν.
2. Η υπερβολική εκδήλωση ενός συναισθήματος δικαιολογείται από τον φιλόσοφο.
3. Οι άνθρωποι οφείλουν να εκδηλώσουν τα συναισθήματά τους λαμβάνοντας υπόψη τους το εκάστοτε κοινωνικό περιβάλλον.
4. Η υπερβολή, η έλλειψη και η μεσότητα αφορούν μόνο τα συναισθήματα.
5. Η υπερβολική εκδήλωση συναισθημάτων θεωρείται το ίδιο εσφαλμένη με την απουσία εκδήλωσης συναισθημάτων.
6. Η ἀρετὴ σχετίζεται με τον κοινωνικό έπαινο.
7. Την ευθύνη για τη διάπραξη ενάρετων πράξεων επωμίζονται οι πολιτικοί άρχοντες.
8. Η ἀρετὴ εἶναι ἓνα εἶδος μεσότητας με την προϋπόθεση ὅτι ἔχει για στόχο τὸ μέσο.
9. Η ἀρετὴ ἀντιτίθεται στα άκρα της υπερβολής και της έλλειψης.
10. Όλες οι συμπεριφορές που χαρακτηρίζονται κακές ταυτίζονται με την υπερβολή.

B. Να επιλέξετε την απάντηση που συμπληρώνει σωστά τη θεματική πρόταση που σας δίνεται.

1. Σύμφωνα με την αριστοτελική αντίληψη, η μετρημένη στάση του ανθρώπου

- α) ορίζεται με τρόπο αντικειμενικό
- β) απέχει εξίσου από τα άκρα της υπερβολής και της έλλειψης
- γ) επαφίεται στις επιλογές του καθενός.

2. Η αρετή ως στάση ζωής

- α) ταυτίζεται με τη μεσότητα γιατί πραγματώνει το μέτρο ανάμεσα στα άκρα της υπερβολής και της έλλειψης
- β) είναι ακρότητα γιατί αποτελεί δυσεπίτευκτη κορύφωση ενός αγώνα
- γ) και τα δύο προηγούμενα.

3. Η γλωσσική επιλογή του Αριστοτέλη να αναφερθεί στα πάθη μέσω απαρεμφάτων γίνεται γιατί

- α) θέλει να τονίσει ότι στην περίπτωση της ηθικής έχει μεγαλύτερη σημασία το συναίσθημα που αναπτύσσει ο άνθρωπος στην ψυχή του
- β) θέλει να τονίσει ότι στην περίπτωση της ηθικής έχει μεγαλύτερη σημασία η έμπρακτη εκδήλωση των συναισθημάτων
- γ) και τα δύο προηγούμενα.

4. Στο πλαίσιο της ηθικής διδασκαλίας του ο Αριστοτέλης δίνει ιδιαίτερο λόγο στην προαίρεση γιατί

- α) αποτελεί συνειδητή επιλογή του τρόπου ζωής που οδηγεί σε συγκεκριμένες αποφάσεις σε κάθε επιμέρους περίπτωση
- β) ανήκει στις άλογες επιθυμίες, την ύπαρξη των οποίων αναγνωρίζει με ρεαλιστικό τρόπο ο φιλόσοφος
- γ) βασίζεται στην διαίρεση των πραγμάτων σε αυτά που εξαρτώνται από εμάς (τὰ ἐφ' ἡμῖν) και σε αυτά που βρίσκονται πέρα από τις δυνάμεις μας (τὰ ἀπροαίρετα, τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν) και είναι αδιάφορα για εμάς και την επίτευξη της ευδαιμονίας.

5. Ο προσωπικός – υποκειμενικός χαρακτήρας της αριστοτελικής ηθικής εξισορροπείται

α) με την αναφορά στην προαίρεση που συνδέεται δομικά με τη διανοητική ικανότητα του ανθρώπου

β) με την αναφορά στον φρόνιμο άνθρωπο που με τις τεκμηριωμένες επιλογές του γίνεται ο γνώμονας της ηθικής – πολιτικής αρετής

γ) και τα δύο προηγούμενα.

6. «Οἷον καὶ φοβηθῆναι καὶ θαρρῆσαι καὶ ἐπιθυμῆσαι καὶ ὀργισθῆναι καὶ ἐλεῆσαι καὶ ὄλωσ ἡσθῆναι καὶ λυπηθῆναι ἔστι καὶ μᾶλλον καὶ ἥττον, καὶ ἀμφοτέρα οὐκ εὖ»: Στο χωρίο αυτό δεν υπάρχει

α) αναλογικός τρόπος συλλογισμού που βασίζεται στα παραδείγματα των συναισθημάτων για να αποδειχτεί η θέση του Αριστοτέλη

β) δεοντολογικός χαρακτήρας καθώς μετά τα επιρρήματα «μᾶλλον - ἥττον» εννοείται η γενική συγκριτική «τοῦ δέοντος»

γ) σχῆμα λιτότητας που εκφράζει με ήπιο τρόπο την αποδοκιμασία του Αριστοτέλη στην υπερβολή και στην ἔλλειψη.

7. Οι δεοντολογικοί κανόνες που κατευθύνουν τους ανθρώπους σε πράξεις ηθικά ορθές σχετίζονται

α) με τις ελεύθερες επιλογές του ανθρώπου που τον οδηγούν σε συγκεκριμένες πράξεις κάθε φορά

β) με τους κανόνες που ρυθμίζουν τις σχέσεις των πολιτών στα πλαίσια της πόλης κράτους

γ) με τις ιδιαίτερες πνευματικές δυνατότητες κάθε ανθρώπου.

8. Στα κριτήρια που ρυθμίζουν την ηθικά ορθή συμπεριφορά δεν περιλαμβάνονται

α) οι γραπτοί νόμοι της πόλης-κράτους

β) τα πρότυπα προς μίμηση που προβάλλονται από την κοινωνία

γ) η λογική του κάθε ανθρώπου.

9. Στο χωρίο «μέσον τε καὶ ἄριστον» δημιουργείται φαινομενικά ένα οξύμωρο σχήμα γιατί

α) το ἄριστον συμπίπτει με το ἄκρο της ἔλλειψης ενώ το μέσον βρίσκεται στην πλευρά της υπερβολής

β) το ἄριστον συμπίπτει με το ἄκρο της υπερβολής ενώ το μέσον βρίσκεται ανάμεσα στην υπερβολή και την ἔλλειψη

γ) το ἄριστον συμπίπτει με το ἄκρο της υπερβολής ενώ το μέσον βρίσκεται στην πλευρά της ἔλλειψης.

10. Η αντίφαση που δημιουργείται στην ταύτιση της αρετής τόσο με το μέσον όσο και με το ἄριστον αίρεται καθώς

α) ως «ἄριστον» εννοείται η μετρημένη συμπεριφορά που οφείλει να ακολουθεί ο άνθρωπος για να κατακτήσει την αρετή και που προκύπτει από τη μεσότητα

β) οι έννοιες «ἀρετή» και «ἄριστον» συνδέονται και με ετυμολογική συγγένεια

γ) και τα δύο προηγούμενα.

11. Η διαφορά του Αριστοτέλη από τον Πλάτωνα έγκειται στο ότι

α) ο Αριστοτέλης θεωρεί ότι η αρετή μπορεί να κατακτηθεί από κάθε άνθρωπο ενώ ο Πλάτωνας τοποθετεί την αρετή σε έναν κόσμο νοητό και μεταφυσικό

β) ο Αριστοτέλης θεωρεί την κοινή γνώμη ως κριτήριο διαμόρφωσης της ανθρώπινης συμπεριφοράς ενώ ο Πλάτωνας αναθέτει αυτό το έργο στους ιδρυτές της ιδεώδους πολιτείας

γ) ο Αριστοτέλης κατακρίνει το κοινωνικό «γίγνεσθαι» της εποχής του ενώ ο Πλάτωνας προτείνει να αντικαταστήσει το κοινωνικό «γίγνεσθαι» με μια ιδεατή πραγματικότητα.

12 - 13. Να αντιστοιχίσετε τα χωρία της στήλης Α με τη λειτουργικότητα που εξυπηρετείται από τη στήλη Β.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. καὶ μᾶλλον καὶ ἥττον	α. αναφέρεται στο έργο του υποκειμένου της ηθικής πράξης
2. ἀμφοτέρα οὐκ εὔ	β. αναφέρεται στην κοινωνική διάσταση της αρετής
3. ἢ μὲν ὑπερβολὴ ἀμαρτάνεται καὶ ἢ ἔλλειψις	γ. σχήμα λιτότητας που εκφράζει την ήπια αποδοκιμασία του φιλοσόφου
4. τὸ δὲ μέσον ἐπαινείται	δ. πολυσύνδετο που παρουσιάζει τη διάκριση στην εκδήλωση συναισθημάτων

14. Στην έννοια γένους του ορισμού της αρετής δεν ανήκει

- α) ο όρος «ἕξις» που περιγράφει τα μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα που προκύπτουν από συνήθεια ή επαναλαμβανόμενη άσκηση
- β) ο όρος «μεσότης πρὸς ἡμᾶς» που συνάπτεται στον όρο «ἕξις» και αφορά το μέσο που δεν είναι ούτε πάρα πολύ ούτε πολύ λίγο
- γ) ο όρος «προαιρετική» που αναφέρεται στην ελεύθερη και έλλογη εκλογή και βούληση.

15. Ποιος από τους επόμενους όρους δεν είναι αναγκαίος, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, για την ύπαρξη της αρετής;

- α) ο άνθρωπος να ακολουθεί με προσήλωση τις επιταγές των ανωτέρων του (πειθώ τε καὶ βία)
- β) ο άνθρωπος να έχει συνείδηση της πράξης του (ειδώς)
- γ) ο άνθρωπος να προβαίνει με σιγουριά και σταθερότητα σε ενάρετες πράξεις (βεβαίως καὶ ἀμετακινήτως).

16. Ο υποκειμενικός χαρακτήρας της αριστοτελικής ηθικής μετριάζεται

- α) με την αναφορά στο κοινωνικό πρότυπο του φρόνιμου ανθρώπου
- β) με την αναφορά στην ελεύθερη βούληση του ανθρώπου ως αναγκαίου όρου για την κατάκτηση του μέτρου
- γ) με την αναφορά στον ορθό λόγο με την έννοια της κοινής ανθρώπινης λογικής.

17. Σύμφωνα με την αριστοτελική ηθική τα πάθη αποκτούν ηθικό πρόσημο

- α) ανάλογα με τη φύση του ανθρώπου
- β) ανάλογα με τη συμπεριφορά του ανθρώπου
- γ) ανάλογα με τις κοινωνικές επιταγές.

18. Η ηθική αρετή ως ἕξις συνδέεται

- α) με τις σχέσεις που αναπτύσσουν οι συμπολίτες μεταξύ τους
- β) με την παγιωμένη προσωπική συμπεριφορά των ανθρώπων ως αποτέλεσμα άσκησης
- γ) και με τα δύο προηγούμενα.

19 - 20. Να συνδέσετε τα χωρία της στήλης Α με τα σχήματα λόγου της στήλης Β.
(ένα στοιχείο της στήλης Β προσδιορίζει δύο χωρία)

Στήλη Α	Στήλη Β
1. ὑπερβολή καὶ ἔλλειψις καὶ μέσον	Α. Αντίθεση
2. ἢ μὲν ὑπερβολὴ ... ἢ δ' ἔλλειψις	Β. Πρωθύστερο σχῆμα
3. ψέγεται - ἐπαινεῖται	
4. ἐπαινεῖται καὶ κατορθοῦται	Γ. Πολυσύνδετο σχῆμα

Δώρα Ασημακοπούλου, φιλόλογος